

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Педченка Максима Юрійовича на тему «Аксіологічний вимір мережевого суспільства (соціально філософський аналіз)» подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 033 Філософія

Сучасна філософська думка невпинно зміщує свої акценти від інструментального осягнення світу до глибокого осмислення комунікативної раціональності. Цей парадигмальний поворот набуває особливого звучання в епоху тотальної цифровізації та становлення мережевого суспільства. Віртуальний простір перестає бути просто технологічним середовищем і перетворюється на складну екосистему міжлюдської взаємодії. Саме тут розгортаються нові форми діалогу та формується феномен множинної ідентичності. У цьому контексті дослідження ціннісних трансформацій у цифровому світі стає не просто актуальним науковим завданням. Воно постає як нагальна потреба збереження гуманістичного смислу людського буття.

Особлива значущість дисертаційного дослідження Максима Юрійовича Педченка розкривається крізь призму сучасних українських реалій. Сьогодні наше суспільство проходить складні випробування і потребує консолідації на основі спільних цінностей. Мережева комунікація часто стає тим майданчиком де вибудовується соціальна солідарність та відбувається пошук нових сенсів. Водночас вона несе певні ризики відчуження та маніпуляцій свідомістю. Тому філософський аналіз аксіологічного виміру мережевого суспільства допомагає зрозуміти як саме цифрові технології впливають на наш духовний світ. Робота створює теоретичне підґрунтя для формування нової етики комунікативної взаємодії.

Наукова новизна дослідження полягає насамперед у подоланні спрощеного технологічного детермінізму та концептуалізації мережевого суспільства як повноцінного екзистенційного «життєсвіту». Дисертант пропонує оригінальний інтегративний підхід, який дозволяє поєднати аналіз об'єктивної архітектури

цифрових платформ із глибоким феноменологічним розумінням суб'єктивного людського досвіду. Завдяки такому ракурсу віртуальна комунікація розкривається не як банальний технічний інструмент обміну інформацією, а як складний простір співбуття, де безперервно конструюються, випробовуються на міцність та переформатовуються фундаментальні людські цінності. Здобувачеві вдалося переконливо довести, що сучасна інфраструктура глобальних мереж виступає не просто пасивним тлом, а активним співтворцем нової аксіологічної реальності, яка вимагає від особистості постійної світоглядної пильності та моральної рефлексії.

Не менш значущим елементом новизни є розробка автором глибоких теоретичних засад цифрової етики, адаптованої до умов алгоритмізованого суспільства та феномену множинних ідентичностей. Максим Юрійович вдало синтезує класичні філософські ідеї діалогізму та комунікативної раціональності з новітніми дослідженнями гіперзв'язаної культури. Це дало змогу по-новому висвітлити амбівалентну природу мережевих спільнот, які водночас володіють колосальним потенціалом для соціальної емансипації та приховують загрози симулякризації образу Іншого. Запропонована у роботі концептуальна модель ціннісної динаміки відкриває нові горизонти для гармонізації суспільних відносин, демонструючи, як саме усвідомлений екзистенційний вибір здатний протистояти інформаційному відчуженню та сприяти розбудові справжнього, емпатійного діалогу.

Дисертація Максима Юрійовича є цілісним та глибоко рефлексивним науковим пошуком. Автор сміливо береться за осмислення складної динаміки цінностей у глобальних мережах і пропонує власне бачення цієї проблеми. Наукова новизна дослідження полягає у вдалому поєднанні соціально філософських та етичних підходів до вивчення цифрової реальності. Дослідник переконливо доводить здатність мережевого суспільства конструювати нові аксіологічні ієрархії. Він не обмежується констатацією фактів а намагається знайти гуманістичний потенціал у новітніх технологіях. Такий підхід робить роботу по справжньому значущою для розвитку сучасної філософії.

Методологічний інструментарій дослідження відзначається продуманістю та відповідністю поставленим завданням. Здобувач гармонійно поєднує принципи системного аналізу з феноменологічним розумінням людського досвіду. Він спирається на широку джерельну базу яка охоплює праці з теорії комунікації та соціальної філософії. Варто відзначити звернення автора до ідей комунікативної раціональності та діалогізму. Це дозволяє розглядати мережеві процеси не крізь призму технологічного детермінізму а як простір розгортання людської свободи та відповідальності. Дослідник демонструє високу культуру філософського мислення при роботі зі складними концептами.

Структура роботи є логічною та підпорядкованою загальній меті дослідження. Текст складається зі вступу трьох змістовних розділів висновків та списку використаних джерел. Такий поділ дозволяє послідовно розкрити всі аспекти заявленої теми. У вступі автор чітко окреслює проблемне поле та формулює гіпотезу свого дослідження. Перехід від теоретико методологічного обґрунтування до практичних вимірів мережевої аксіології є плавним і переконливим. Обсяг роботи та кількість використаних джерел повністю відповідають вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Перший розділ дисертації присвячено теоретичним основам дослідження мережевого суспільства. Здобувач докладно аналізує еволюцію поглядів на природу соціальних мереж та їх місце в сучасному світі. Він справедливо наголошує на тому що цифрові технології докорінно змінюють структуру соціального простору та часу. Особливу увагу приділено онтологічним засадам віртуальної комунікації. Автор простежує як відбувається перехід від індустріальної парадигми до інформаційної та які ціннісні зсуви це супроводжують. Розділ формує міцний концептуальний фундамент для подальших наукових розвідок.

Безсумнівною перевагою першого розділу є глибокий аналіз комунікативної природи мережі. Дослідник не зводить взаємодію в інтернеті до простого обміну даними а розглядає її як складний соціокультурний феномен. Він вдало використовує концепт множинної ідентичності для пояснення того як

людина самовизначається у віртуальному середовищі. Це дозволяє глибше зрозуміти психологічні та екзистенційні виміри перебування особистості в мережі. Авторська позиція відзначається виваженістю та прагненням уникати крайнощів технооптимізму чи песимізму. На с. 58 автор пише: «Розуміння ціннісних трансформацій у мережевому суспільстві потребує глибокого занурення у філософські та методологічні підходи, які дозволяють досліджувати складні й багатовимірні процеси, характерні для сучасного цифрового середовища. Ці підходи надають інструменти для аналізу не лише зовнішніх проявів змін, а й внутрішніх, суб'єктивних вимірів, що визначають формування світогляду, ідентичності та ціннісних орієнтацій індивідів і спільнот. У цьому сенсі методологія стає простором зустрічі між «об'єктивною» структурою мережевого світу та «живим досвідом» людини». Коментуючи цю тезу, варто відзначити, що дисертант переконливо відмовляється від спрощеного технологічного детермінізму на користь глибоко феноменологічного розуміння людського досвіду. Дослідник справедливо наголошує на тому, що для осягнення цифрової епохи недостатньо аналізувати лише об'єктивну архітектуру соціальних платформ; необхідно звернутися до суб'єктивного, екзистенційного виміру особистості.

У цьому контексті віртуальна мережа постає не як зовнішній технічний інструмент, а як новий «життєсвіт» – простір співбуття, де людина психологічно та морально переживає свою залученість до глобальних процесів, здійснює вибір і конструює власну ідентичність. Запропонована автором методологія стає тією необхідною точкою перетину, де жорстка структура комп'ютерних алгоритмів зустрічається з живим людським духом, дозволяючи досягнути мережеве суспільство не через суху технологічну термінологію, а крізь гуманістичну призму морального становлення та комунікативної взаємодії.

У другому розділі фокус уваги зміщується безпосередньо на аксіологічну проблематику. Максим Юрійович детально розглядає які саме цінності домінують у сучасному мережевому просторі. Він аналізує феномен віртуальних спільнот та механізми їхньої ціннісної консолідації. Дослідник звертає увагу на

амбівалентність цифрової етики де свобода самовираження часто межує з безвідповідальністю та агресією. Особливий інтерес становить розгляд проблеми довіри в умовах анонімності та інформаційного перенасичення. Цей розділ є центральним для розуміння трансформації моральних орієнтирів сучасної людини.

Важливим здобутком другого розділу є аналіз впливу соціальних платформ на формування ціннісних ієрархій молоді. Автор слушно зауважує що алгоритми контентних мереж часто виступають невидимими модераторами наших смаків та переконань. Він пропонує цікаві міркування щодо необхідності розвитку критичного мислення як засобу протидії інформаційним маніпуляціям. Робота переконливо доводить потребу формування нової культури діалогу яка б базувалася на взаємоповазі та емпатії навіть у віртуальному середовищі. Це робить дослідження не лише теоретично значущим а й глибоко гуманістичним за своїм спрямуванням. На с. 133 дисертант робить висновок «віртуальні спільноти в сучасному мережевому суспільстві виступають потужними носіями нових цінностей, трансформуючи соціальні відносини, освітні практики та аксіологічні основи суспільного життя. Вони відкривають нові можливості для культуротворення, інновацій в освіті, професійного й громадянського розвитку, створюючи умови для формування суспільства, здатного не лише реагувати на виклики цифрової епохи, а й проєктувати власне майбутнє на основі оновлених, рефлексивно вибудованих ціннісних моделей». Пропонований дисертантом висновок щодо трансформаційного потенціалу віртуальних спільнот засвідчує глибоке розуміння ним конструктивної та проєктної ролі мережевих структур у сучасному соціумі. Здобувач цілком слушно наголошує на здатності цифрових об'єднань виступати не лише пасивними реципієнтами технологічних змін, а й проактивними суб'єктами культуротворення, освітніх інновацій та громадянського розвитку. Водночас, така виразно оптимістична візія рефлексивно вибудованого майбутнього могла б набути ще більшої філософської об'ємності, якби дослідник збалансував цей підсумок згадкою про неминучу аксіологічну амбівалентність віртуальних середовищ – їхню

схильність до утворення закритих «ехо-камер» та ціннісної поляризації. Утім, ця дискусійна ремарка не применшує загальної евристичної значущості авторської тези, яка переконливо доводить, що сучасне мережеве суспільство володіє потужним внутрішнім ресурсом для ціннісної самоорганізації та гуманістичного оновлення.

Третій розділ дисертації присвячений праксеологічним вимірам мережевого суспільства. Тут автор робить спробу перекинути місток від філософської рефлексії до практичних рекомендацій. Він розглядає можливості використання мережевих технологій для розвитку громадянського суспільства та соціального волонтерства. Значна увага приділяється питанням цифрової освіти та формуванню етичних навичок поведінки в інтернеті. Здобувач демонструє глибоке розуміння того що технології мають служити людині а не навпаки. Запропоновані ним ідеї мають великий потенціал для впровадження у практику соціальної та освітньої діяльності.

Зауваження. Високо оцінюючи науковий рівень та фундаментальність проведеного дослідження вважаємо за необхідне висловити деякі міркування дискусійного характеру.

1. Позитивно оцінюючи масштабність проведеного дослідження, варто звернути увагу на певну концептуальну недомовленість щодо онтологічного статусу самого «віртуального» у контексті традиційної аксіології. Дисертант ґрунтовно досліджує трансформацію цінностей під впливом цифрових технологій, проте подекуди розглядає мережу передусім як простір трансляції, дещо оминаючи її природу як генератора нових форм екзистенційного відчуження. З позицій онтології техніки віртуальне середовище не просто змінює наявні етичні координати, але й здійснює радикальну підміну самого способу буття цінності, перетворюючи її на вимірюваний інформаційний алгоритм. У такій гіперреальності глибина морального вибору ризикує редукуватися до автоматизованої комунікативної реакції, позбавленої справжньої ваги людської відповідальності та живого співчуття до Іншого. Досліднику варто було б гостріше проблематизувати небезпеку ситуації, за якої суб'єкт непомітно втрачає

монополію на визначення критеріїв істинності та блага, делегуючи це право невидимій архітектурі платформ. Збереження гуманістичного виміру вимагає не лише успішної адаптації традиційних цінностей до умов цифровізації, але й свідомого філософського спротиву тотальній симулякризації нашого глибинного духовного досвіду.

2. На с. 131 автор пише, що «важливим компонентом проведеного аналізу стало залучення досліджень Д. Бойд та Н. Еллісон, присвячених впливу цифрових технологій на соціальні відносини й формування ідентичності». Проте, цілком слушно спираючись на ці фундаментальні праці з теорії мережевої комунікації, дисертант здебільшого залишається в межах їхньої соціокультурної та психологічної інтерпретації. З огляду на заявлену філософську спеціальність, варто було б глибше розкрити саме екзистенційно-аксіологічний вимір цих концепцій. Зокрема, потребує додаткового осмислення питання про те, як саме механізми віртуальної самопрезентації трансформують глибинні моральні орієнтири особистості, і чи не призводить таке технологічно опосередковане конструювання ідентичності до підміни справжнього, емпатійного діалогу з Іншим його зручним алгоритмізованим симулякром.

3. На с. 150 автор слушно звертається до дискурсивної етики К.-О. Апеля, справедливо наголошуючи на принциповому значенні відкритого, аргументованого діалогу для віртуального простору. Втім, така екстраполяція класичного ідеалу комунікативної раціональності на сучасне мережеве середовище потребує певної критичної обережності. Апелівська концепція відповідальності ґрунтується на прозорості інтенцій та взаємному визнанні реальних, екзистенційно присутніх суб'єктів, тоді як цифрова реальність часто продукує анонімність, симулякризацію Іншого та алгоритмічне спотворення аргументації. Відтак, було б вельми доцільно глибше проблематизувати те, яким чином можлива справжня «відповідальна комунікація» в умовах, коли архітектура соціальних платформ здебільшого стимулює не раціональний консенсус, а швидко афективну реакцію, замикаючи користувачів у комфортних, але ілюзорних «ехо-камерах».

